TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Giữ gìn và phát triển di sản lễ hội Quán Thế Âm – Ngũ Hành Sơn

ISSN: 2734-9195 21:17 08/09/2023

Lễ hội Quán Thế Âm - Ngũ Hành Sơn là một trong những lễ hội dân gian mang tín ngưỡng Phật giáo quan trọng, diễn ra định kỳ hằng năm tại thành phố Đà Nẵng và đã được Bộ Văn hóa Thể thao và Du lịch ban hành Quyết định công nhận và đưa vào danh mục sản văn hóa phi vật thể quốc gia.

Tác giả: **Ths. Đinh Đức Hiền** - *Ban Tôn giáo, Sở Nội vụ thành phố Đà Nẵng*
Ths. Trịnh Thị Hợp - *Giảng viên Trường Đại học Kỹ thuật Y - Dược Đà Nẵng*

Được ví như "hòn non bộ khổng lồ giữa lòng thành phố Đà Nẵng", bên cạnh những cảnh quan tuyệt sắc của Non Nước Ngũ Hành, sự trùng hợp ngẫu nhiên của 5 ngọn núi: Kim Sơn, Mộc Sơn, Thủy Sơn, Hỏa Sơn, Thổ Sơn với Ngũ hành: Kim, Mộc, Thủy, Hỏa, Thổ - những yếu tố cấu thành vũ trụ trong triết học phương Đông, hàm chứa những vẻ kỳ bí, gắn kết với không khí nhộn nhịp của làng nghề đá Non nước và hình ảnh người dân Đà Nẵng nặng nghĩa tình, một trong những yếu tố quan trọng, góp phần không nhỏ vào việc đưa hình ảnh quần thể khu di tích và danh thắng Ngũ Hành Sơn nói riêng, thành phố Đà Nẵng nói chung đến với Nhân dân cả nước và bạn bè quốc tế, đó chính là lễ hội Quán Thế Âm.

Để góp phần vào việc bảo tồn và phát huy các giá trị di sản phi vật thể của Lễ hội **Quán Thế Âm** - Ngũ Hành Sơn, phục vụ nhu cầu đời sống tinh thần chính đáng của Nhân dân, hướng đến xây dựng lễ hội Quán Thế Âm như một biểu tượng văn hóa đặc sắc có vị trí ngang tầm và xứng đáng với một đô thị năng động.. theo chúng tôi việc tìm ra những giải pháp mang tính chiến lược nhằm bảo tồn, giữ gìn và phát triển di sản lễ hội đặc sắc này là một yêu cầu khách quan và thiết thực.

[caption id="attachment_17769" align="aligncenter" width="800"]
Tapchinghiencuuphathoc.vn LỄ HỘI QuÁn ThẾ Âm Lễ hội Quán Thế Âm - Ngũ

Hành Sơn là một trong những lễ hội dân gian mang tín ngưỡng Phật giáo.[/caption]

1. Lễ hội Quán Thế Âm - Ngũ Hành Sơn - Di sản văn hóa phi vật thể quốc gia với nhiều giá trị văn hoá đặc sắc

Chùa Quan Thế Âm, được xây dựng vào năm 1956, toạ lạc dưới ngọn núi Kim Sơn, một trong năm ngọn núi của khu quần thể di tích và danh thắng Ngũ Hành Sơn. Ngoài việc được sở hữu những tài nguyên, phong cảnh hữu tình, nhất là những hang động kỳ bí nơi đây còn được biết đến với lễ hội đặc sắc, gắn liền với tên tuổi của một nhân vật Phật giáo nỗi tiếng đó chính là lễ hội Quán Thế Âm - Ngũ Hành Sơn.

Lễ hội được tổ chức lần đầu tiên vào năm 1960, tuy nhiên do ảnh hưởng của bối cảnh lịch sử nên bị gián đoạn. Đến năm 1991, được sự cho phép của UBND huyện Hoà Vang và tỉnh Quảng Nam - Đà Nẵng (cũ) lễ hội được tái tổ chức. Từ đó đến nay, theo thông lệ, thường niên cứ đến ngày vía **Phật Bồ tát Quan Thế Âm**, ngày 19 tháng 2 Âm lịch hằng năm, ngoài dân bản địa của thành phố, hàng vạn khách thập phương từ nhiều vùng trong cả nước cũng tìm đến để trẫy hội tham quan, chiêm bái những nét văn hoá đặc sắc. Thời gian tổ chức lễ hội được kéo dài trong 03 ngày với nhiều nghi lễ, hoạt động văn hoá được tổ chức: ngoài các nghi lễ thuần tuý của Phật giáo như lễ tế Xuân cầu quốc thái dân an, lễ rước ánh sáng, rước Phật Quan Thế Âm, lễ thượng kỳ, lễ khai kinh; kèm theo đó là các hoạt động hội: đua thuyền trên sông Cổ Cò, trò chơi đánh cờ người, viết thư pháp, cho chữ, triễn lãm nghệ thuật đá non nước..v.v. vừa trang trọng vừa hấp dẫn, đã để lại những ấn tượng sâu sắc cho những du khách đến tham gia.

Xoay quanh lễ hội có nhiều vấn đề được đặt ra, nhưng có lẽ không khó khăn gi để trả lời cho câu hỏi: tại sao lễ hội lại thu hút nhiều người dân, nhiều thành phần và từ nhiều vùng miền đến tham gia như vậy. Bởi những gì mà lễ hội mang lại là những giá trị có ý nghĩa vô cùng to lớn.

Trước hết, yếu tố dễ nhận thấy đối với những ai tìm về lễ hội đó chính là những giá trị mang đậm màu sắc Phật giáo, những lễ nghi như: Lễ rước ánh sáng khuyến khích con người đề cao trí tuệ; Lễ khai kinh nhằm cầu nguyện cho quốc thái dân an, chúng sinh an lạc; Lễ thuyết giảng về Bồ tát Quan Thế Âm và dân tộc: ngợi ca, noi theo lòng từ bi bác ái của đức Phật Bồ tát Quan Thế Âm, từ đó góp phần vận động người dân thực hiện các chương trình an sinh xã hội cầu

nguyện cho dân tộc an bình, thịnh vượng.

Thứ hai, là "một lễ hội mang màu sắc tín ngưỡng tôn giáo nhưng lại nhuần nhuyễn, hoà đồng cùng bản sắc văn hoá truyền thống dân tộc, khơi dậy lòng từ bi bác ái, cứu nhân độ thế, gắn liền đạo pháp với dân tộc" 1 Theo đó, tại lễ hội Quán Thế Âm bên cạnh các nghi lễ theo nghi thức Phật giáo, các nghi lễ truyền thống dân gian của địa phương như: Lễ dâng hương tưởng niệm tại miếu thờ Huyền Trân công chúa và Lễ tế Xuân và Lễ tế Thạch Nghệ Tổ Sư nghề đá Non Nước... được tổ chức đan xen góp phần tôn thêm giá trị của Lễ hội vừa mang yếu tố tâm linh, tín ngưỡng của Phật giáo vừa mang tính cộng đồng và đậm nét văn hóa truyền thống dân tộc. Bên cạnh đó, lễ hội Quán Thế Âm lại gắn với cảnh quan thiên nhiên, không gian chùa chiền, di tích lịch sử - văn hóa trong quần thể Di tích Danh thắng Ngũ Hành Sơn đã tạo nên chất keo kết nối yêu thương và sự gắn kết cộng đồng, đây cũng là dịp tinh thần dân tộc, đạo lý uống nước nhớ ơn tổ tiên, tìm về cội nguồn dân tộc lại được gợi lên trong lòng những người tham gia lễ hội.

Thứ ba, cùng với các yếu tố thiên nhiên và con người, lễ hội đã mang đến những nét độc đáo riêng biệt, tạo nên những ấn tượng đặc sắc, góp phần làm tăng thêm tính hấp dẫn cho khu danh thắng Ngũ Hành Sơn. Đồng thời, với vị trí là trung điểm của 4 di sản văn hoá thế giới nổi tiếng là cố đô Huế, Phố cổ Hội An, Thánh địa Mỹ Sơn và Rừng quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng, nếu một khi đã được đầu tư và khai thác hiệu quả, những giá trị và lợi thế của lễ hội này sẽ là động lực để phát huy tiềm năng du lịch của địa phương và thành phố, cùng với những giá trị độc đáo vốn có của mình, lễ hội sẽ là kênh thông tin để quảng bá hình ảnh thành phố, cầu nối đưa hình ảnh thành phố Đà Nẵng vươn tầm đến mọi miền đất nước và bạn bè quốc tế.

Ngoài ra, trong thời gian diễn ra Lễ hội Quán Thế Âm hằng năm, có một điều đáng chú ý là hầu như năm nào Ban Tổ chức lễ hội cũng mời các đoàn Phật giáo quốc tế như: Ấn Độ, Nêpan, Thái Lan, Myanmar... đến tham gia giao lưu và chia sẽ về Phật giáo. Qua các hoạt động giao lưu này đã giúp nhân dân, đồng bào Phật tử đến tham gia lễ hội có điều kiện để tiếp thu, học hỏi về các giá trị văn hóa Phật giáo của các nước, đồng thời đây cũng chính là kênh thông tin để quảng bá đưa hình ảnh thành phố Đà Nẵng nói riêng, đất nước, con người Việt Nam nói chung đến với bạn bè quốc tế.

Ngày 03/02/2021, Bộ Trưởng Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch ban hành Quyết định số 601/QĐ-BVHTTDL đưa Lễ hội Quán Thế Âm Ngũ Hành Sơn (quận Ngũ Hành Sơn, thành phố Đà Nẵng) vào Danh mục di sản văn hóa phi vật thể quốc gia. Vì vậy, thời gian qua UBND thành phố Đà Nẵng đã trực tiếp chỉ đạo các sở,

ban, ngành liên quan, UBND quận Ngũ Hành Sơn phối hợp Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam thành phố và chùa Quan Thế Âm để tổ chức lễ hội với mong muốn tổ chức chuyên nghiệp, quy củ hơn; đưa lễ hội đến với đông đảo người dân, du khách và tạo thêm những cầu nối về văn hóa đối với những đất nước có nền văn hóa Phật giáo tương đồng...

2. Giữ gìn và phát triển lễ hội Quán Thế Âm là cần thiết.

Trong một xu thế hội nhập, khi nền kinh tế của đất nước không ngừng được phát triển, đời sống tinh thần của người dân được nâng cao, đặc biệt là nhu cầu tham gia các hoạt động du lịch tâm linh, con người ngày càng có thiên hướng nghiêng vào các hoạt động vui chơi giải trí, tham quan, du lịch, thì các hoạt động như lễ hội **Quán Thế Âm** trở thành tâm điểm để thu hút khách du lịch là điều dễ dàng nhận thấy hiện nay. Đồng thời, như Nghị quyết số 25/NQ-TW ngày 12 tháng 3 năm 2003 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng đã chỉ rõ: ''Tín ngưỡng, tôn giáo là nhu cầu tinh thần của một bộ phận nhân dân, đang và sẽ tồn tại cùng dân tộc trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta". Gắn liền với đời sống tinh thần, tâm linh tín ngưỡng, tôn giáo đã trở thành nhu cầu trong đời sống của không ít người dân. Trong khi đó, về cơ bản lễ hội Quán Thế Âm- Ngũ Hành Sơn là lễ hội tín ngưỡng, tôn giáo mang đậm dấu ấn của Phật giáo. Do đó, về tương lai lâu dài lễ hội này sẽ vẫn chiếm giữ những ý nghĩa to lớn, có những tác động quan trọng đến đời sống xã hội.

Thêm vào đó, khi nhìn qua lăng kính của thực trạng lễ hội Quán Thế Âm – Ngũ Hành Sơn trong giai đoạn hiện nay, cũng cho thấy vẫn còn những hạn chế cần được khắc phục. Đó là các dịch vụ ăn theo: bán hàng rong, các hình thức phóng sinh còn tái diễn, công tác tổ chức lễ còn nhiều khó khăn chưa huy động được nguồn lực xã hội, vẫn chủ yếu là do chính quyền tổ chức và nội lực chùa Quan Thế Âm, không gian lễ hội còn chật hẹp trong lễ chính còn gây ùn tắc giao thông, đi lại khó khăn...

Trong thời gian qua, dù lễ hội đã nhận được sự chỉ đạo và quan tâm sâu sắc của các cấp lãnh đạo và chính quyền thành phố, song so với các giá trị lịch sử văn hoá, tiềm năng vốn có của nó, quy mô lễ hội vẫn chưa tương xứng với sự phát triển của thành phố, hiệu quả lễ hội đem đến vẫn còn những hạn chế nhất định, các hoạt động văn hoá dù đa dạng nhưng dường như vẫn có tính lặp lại chưa thực sự có nhiều sự sáng tạo đổi mới ..v.v.

Ngoài ra, là một thành phố nằm ở vị trí trung điểm của "Con đường di sản miền Trung", có nhiều tiềm năng du lịch. Trong khi các khu du lịch sinh thái Bà Nà,

Sơn Trà, Hải Vân.. nổi tiếng, đang ngày càng được đầu tư nâng cấp. Nên đối với Non nước - Ngũ Hành Sơn nói chung, lễ hội Quán Thế Âm nói riêng để có sự đồng bộ thì việc nâng cấp và phát triển lễ hội cũng rất phù hợp. Đặc biệt mới đây, vào tháng 7/2023, Thủ tướng Chính phủ đã phê duyệt quy hoạch bảo quản, tu bổ, phục hồi danh lam thắng cảnh Quốc gia đặc biệt Ngũ Hành Sơn - Đà Nẵng, qua đó, nhằm bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị danh thắng Ngũ Hành Sơn, việc giữ gìn và phát triển lễ hội Quán Thế Âm là cần thiết.

3. Một số giải pháp để giữ gìn và phát triển lễ hội Quán Thế Âm trong thời gian đến

Từ những thực trạng và tính tất yếu trong việc cần thiết phải giữ gìn và phát triển lễ hội quán thế âm trong giai đoạn hiện nay. Đồng thời, để hiệu quả của lễ hội này thực sự được phát huy, xứng đáng với những tiềm năng và tầm vươn lên của thành phố trong tương lai, vấn đề được đặt ra là cần phải có những giải pháp cụ thể và mang tính thiết thực. Thứ nhất, cần nâng cao nhận thức của các cấp chính quyền thành phố Đà Nẵng, cũng như đối với người dân địa phương về những giá trị do lễ hội đem lại, phân định rõ chức năng và nâng tính trách nhiệm đối với mỗi tổ chức, cá nhân trong việc giữ gìn và phát huy các giá trị đó.

Thứ hai, cần có chiến lược nâng cấp cơ sở vật chất, đầu tư xứng tầm phát triển hạ tầng giao thông, tạo được sự hài hoà cho không gian lễ hội, trong đó chú ý là các hạng mục và vùng không gian Lễ hội cần ưu tiên đầu tư trước nhất là Khu Lễ đài tổ chức Lễ Chính vào sáng 19/2 Âm lịch.

Thứ ba, thông qua các kênh thông tin, chú trọng hơn nữa công tác quảng bá hình ảnh lễ hội, tạo dựng được các hình ảnh mang tính biểu tượng, đặc trưng để đưa các giá trị văn hóa đặc sắc của lễ hội đến với du khách. Nghiên cứu mở rộng không gian và thời gian Lễ hội để nhằm xứng tầm với lễ hội cấp quốc gia.

Thứ tư, Ban Tổ chức Lễ hội cần chủ động, triển khai sớm các kế hoạch, chương trình lễ hội cụ thể của các năm tiếp theo để có sự chủ động hơn trong công tác tổ chức lễ hội.

Ngoài ra, đối với những hoạt động được tổ chức tại lễ hội cũng cần phải có sự đổi mới thường xuyên, để đáp ứng cho yêu cầu thị hiếu ngày càng cao của người dân. Tuy nhiên, phải là sự thay đổi hợp lý không làm mất đi tính chất truyền thống và tính đặc trưng của văn hoá địa phương, theo phương châm phần lễ trang trọng thuần tuý tạo được tình cảm tín ngưỡng nhưng không sa vào các hoạt động mê tín, hũ tục, phần Hội mang đậm tính nhân văn, nhưng phải có sự hấp dẫn và lôi cuốn.

4. Kết luận

Giữ gìn và phát triển lễ hội **Quán Thế Âm** - Ngũ Hành Sơn trong giai đoạn hiện nay, vừa là dịp để giáo dục và nâng cao nhận thức của người dân đối với các giá trị văn hoá truyền thống, khơi dậy ở họ lòng tự hào dân tộc, làm cho những nét cổ truyền, "cái đẹp xưa" được sống lại. Nhưng đồng thời, sẽ tạo được sân chơi lành mạnh để nâng cao đời sống tinh thần cho nhân dân và tạo cơ hội cho ngành du lịch thành phố Đà Nẵng nói riêng, cả nước nói chung phát triển.

Tài liệu tham khảo

1. Lê Duy Anh, Lễ hội và văn hoá dân gian xứ Quảng, Nxb Quân đội nhân dân, 2010. 2. Thích Minh Nghiêm, Lịch Lễ hội Việt Nam, Nxb Thời đại, 2010. 3. Thích Huệ Vinh, Diệu Âm, Nxb Đà Nẵng, 2010. 4. Vũ Ngọc Khánh, Lễ hội Việt Nam, Nxb Thanh Niên, thành phố Hồ Chí Minh, 2008. 5. http://dulich.danang.gov.vn ngày 16 tháng 3 năm 2009. 6. http://noivu.danang.gov.vn ngày 07 tháng 4 năm 2010. 7. Ngoài ra, bài viết có tham khảo ý kiến góp ý của Hòa thượng Thích Huệ Vinh, Phó Trưởng Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Việt Nam thành phố Đà Nẵng; Trụ trì chùa Quan Thế Âm.

Tác giả: **Ths. Đinh Đức Hiền** - *Ban Tôn giáo, Sở Nội vụ thành phố Đà Nẵng*
Ths. Trịnh Thị Hợp - *Giảng viên Trường Đại học Kỹ thuật Y - Dược Đà Nẵng*